

УДК 343.544

Т. І. Усагова, здобувач Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРОСТИТУЦІЇ ТА ІНШИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СЕКСУАЛЬНИХ ПОСЛУГ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті з позиції кримінологічної науки надається аналіз змісту явища проституції та інших форм організації надання сексуальних послуг із метою встановлення співвідношення між переліченими категоріями. Робиться висновок, що сьогодні кримінально караними є деякі випадки розпусти, які не досягають відчутного ступеня суспільної небезпечності, що ставить питання про декриміналізацію цих фактів.

Ключові слова: проституція, розпуста, створення або утримання місць розпусти, звідництво.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливішими науковими і практичними завданнями. Жодне сучасне суспільство, наскільки б воно монолітним не було у розв'язанні будь-яких соціальних проблем, не позбавлено суперечностей стосовно статевого виховання підростаючого покоління, соціальної реакції на існування наявних і запровадження нових поведінкових заборон у сексуальній сфері тощо. Як відмічається у кримінологічній літературі, до кола найбільш складних понять відносяться норми сексуальної поведінки і сексуальних відносин, оскільки у цій царині людського буття відбувається складне переплетення морально-етичних, культуральних, релігійних, наукових та інших підходів¹. Ще складніше обстоять справи із причетністю до цієї сфери інших осіб, без участі яких іноді виявляється не настільки «ефективним» сексуальне спілкування зацікавлених у цьому людей. Іншими словами, проблема полягає в тому, чи вважаються протиправними, принаймні аморальними, деякі випадки «оптимізації» сексуальної

¹ Исаев Н. А. Сексуальные преступления как объект криминологии / Н. А. Исаев. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2007. – С. 9.

сфери людських стосунків за допомогою осіб, які сприяють організації зручності (у широкому значенні слова) подібного спілкування й задоволення вітальних потреб людини? Чи підпадають такі дії під визначення розпусти і що взагалі вважається розпущою у кримінологічному розумінні цього слова? Чи завжди розпушта є з позиції закону протиправною? Як співвідносяться поняття проституції, розпусти та інших форм організації надання сексуальних послуг (сутенерства, звідництва, створення або утримання місць розпусти)? Ці та інші запитання, на наш погляд, відбивають логічну тріаду «цінність – нормативність – раціональність», що має зумовлювати певний підхід до встановлення кримінально-правової охорони будь-яких відносин та визначення ефективності її існування й дії на практиці, а отже, визначати дієвість протидії явищам сексуальної розпусти.

Стан розробки проблеми. У теперішній час в Україні проблемам протидії злочинним діянням проти моральності у сфері статевих стосунків приділяється багато уваги, оскільки від ефективності цієї протидії залежить моральне й фізичне здоров'я нашої нації. Останніми роками до кримінально-правового та кримінологічного аналізу розглядуваних злочинів зверталися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як І. О. Бандурка, Я. І. Гилинський, В. О. Глушков, О. О. Дудоров, М. О. Ісаєв, Л. С. Кучанська, В. С. Мінська, В. О. Навроцький, Д. О. Назаренко, А. М. Орлеан, Л. В. Плотнікова, О. П. Рябчинська, М. І. Хавронюк та ін. При цьому в указаних науках кримінально-правового циклу найчастіше об'єктами дослідження стають такі форми сексуальної поведінки, як проституція, сутенерство та звідництво. Але значно рідше підіймаються питання щодо змісту розпусти у кримінологічному розумінні цього слова, адекватності кримінально-правової заборони тих чи інших форм організації надання сексуальних послуг, співвідношення останніх із таким негативним явищем злочинності, як проституція.

Метою статті є кримінологічний аналіз проституції та інших форм організації надання сексуальних послуг для установаження співвідношення між переліченими категоріями, що є важливим для: по-перше, з'ясування необхідності або, навпаки, відсутності необхідності щодо внесення змін до ст. 302 КК України («Створення

або утримання місць розпусти і звідництво»); по-друге, розробки конкретних заходів протидії злочинам проти моральності у сфері сексуальних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ще у 70-х рр. XIX ст. відомий західний соціолог та соціальний психолог Г. Блумер висловив думку, що основна проблема розриву між теоретичними та прикладними дослідженнями в суспільних дисциплінах полягає у відсутності чітко визначених понять, що є важливішою попередньою умовою наукового розвитку¹. На наш погляд, проблема точного законодавчого визначення тих чи інших дій у сфері сексуального спілкування індивідів як протиправних та відповідно заборони певних із них якраз й зумовлена, з одного боку, необхідністю врахування моральної оцінки суспільством сексуальної природи дій, у підґрунті яких знаходиться біологічна складова, а з другого – відсутністю чітких уявлень і стандартів щодо соціальної норми і патології конкретних сексуальних відносин, включаючи і їх можливу організацію з боку третіх осіб. Свідченням відсутності єдиного підходу до розв'язання цієї проблематики є наявність у суспільстві різних моделей ставлення останнього до припустимості тих чи інших видів сексуальної поведінки – від цілком заборонних до майже цілком ліберальних.

На наш погляд, під час кримінологічного аналізу співвідношення явища проституції та інших форм організації надання сексуальних послуг окреслену проблему доцільно розглянути під кутом зору зазначених вище векторів «цінність – нормативність – раціональність», що зумовлюють певний підхід до встановлення кримінально-правової охорони будь-яких відносин та визначають ефективність існування й дії цієї охорони на практиці.

Розглядаючи перший вектор, умовно визначений нами як «цінність», викладеної вище тріади, відмітимо, що він відбиває ставлення суспільства до сексуальної сфери буття людини. Це ставлен-

---

¹ Докладніше див.: Blumer H. Der methodologische Standort des Symbolischen Interaktionismus / H. Blumer // Alltagswissen, Interaction und gesellschaftliche Wirklichkeit. – Band I : Arbeitsgruppe Bielefelder Soziologen (Hg.) – Reinbek bei Hamburg : Rowohlt, 1973. – P. 80–101.

ня проявляється насамперед через домінуючу (панівну) моральну оцінку й розуміння соціуму, що є нормою сексуального спілкування, а що є антиподом, відхиленням від цього. Хоча ключовим і найпоширенішим для позначення відхилень поведінки людини у сфері статевих відносин на сьогоднішній день є поняття проституції, однак остання, як буде доведено нижче, складає лише частину тих дій, які слід розцінювати як розпуста. Іншими словами, проституція – це лише одна із можливих форм розпусти.

У Тлумачному словнику сучасної української мови під розпустою розуміється: 1) аморальний спосіб життя; 2) зневажання певних правил, законів¹. В іншому виданні до цього способу життя в значенні «аморальний» додаються ще такі терміни, як блуд, блудство, розпутство, розпусність². На наш погляд, указівка на аморальність у наведених визначеннях та її синоніми (блуд, блудство та ін.) дає нам можливість достатньо чітко визначитися з основною сферою прояву цього явища. Безперечно, згаданою сферою насамперед є сфера людських стосунків сексуального характеру, хоча не можна стверджувати, що розпуста обмежується лише цією сферою. Такий опосередкований висновок можна зробити і з аналізу чинного законодавства. У зв'язку з цим важливо визначитися з нормативним вектором («нормативністю») цієї проблематики.

Якщо звернутися до українського законодавства у широкому значенні цього слова, то у нормативних актах та документах програмного характеру немає визначення поняття «розпуста», хоча цей термін сьогодні вживається майже у 20 документах («розпуста», «місця розпусти», «статева розпуста», «приміщення для розпусти», «сексуальна розпуста», «будинок розпусти»). Що стосується закону про кримінальну відповідальність (наприклад, у ст. 156 КК «Розбещення неповнолітніх»), то в ньому вживається словосполучення «розпусні дії». Згідно із роз'ясненнями п. 17 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості

---

¹ Тлумачний словник сучасної української мови : близько 50 000 сл. / уклад. І. М. Забіяка. – К. : Арій, 2007. – С. 396.

² Новий словник української мови. Т. 3 : П-Я / уклад. В. Яременко, О. Сліпущо. – К. : Аконт, 2008. – С. 189.

особи» від 30 травня 2008 р. №5 розпусні дії, відповідальність за які передбачено статтею 156 КК, повинні мати сексуальний характер і можуть бути у виді фізичних дій або інтелектуального розбещення. Такі дії спрямовані на задоволення винною особою статевої пристрасті або на збудження у неповнолітньої особи статевого інстинкту¹. Якщо залишити осторонь об'єкта, на який спрямовані такі дії, то можна дійти висновку, що в цілому поняття розпусти є оціночною категорією, однак ця оцінка виявляється саме у визначенні характеру сексуальних відносин людей.

Ще одне словосполучення, а саме «статева розпушта», міститься у тексті ст. 181 КК («Посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів»). Цією статтею встановлюється кримінальна відповідальність за організацію або керівництво групою, діяльність якої здійснюється під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів і поєднана, зокрема, із статевою розпустою. В описі протиправних діянь, що передбачені ст. 302 КК («Створення або утримання місць розпусти і звідництва») та є предметом нашого кримінологічного дослідження, так само йдеться про один із проявів розпусти – створення або утримання місць розпусти.

Межі у визначенні деяких дій людини сексуального характеру саме як розпусних зараз доволі умовні – те, що в одних суспільствах вважається нормою або майже нормою сексуальної поведінки, в інших є не чим іншим, як правопорушенням або принаймні поведінкою, що засуджується багатьма людьми за канонами моральності, релігійності тощо. Однак, незважаючи на різні підходи до наповнення певним змістом явища розпусти в сучасному її розумінні, усе одно можна визначитися з основною сферою її прояву з позиції кримінального закону. Такою сферою, ще раз підкреслимо, є сфера сексуальних відносин між людьми.

Найпоширенішим і найпомітнішим проявом сексуальної розпусти прийнято вважати проституцію. Можна, напевно, стверджу-

---

¹ Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 30 трав. 2008 р. №5. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08>. – Заголовок з екрана.

вати, що це основна, «базова» форма розпусти, навколо якої не лише точаться найгостріші дискусії, а й розгортається чимало інших протиправних дій, спрямованих на отримання доходу третіми особами із заняття проституцією певних людей. За даними Д. О. Назаренка, лише у 2012 р. на обліках територіальних підрозділів МВС України перебувало 43 815 осіб, які хоча б один раз притягалися до відповідальності за заняття проституцією¹.

Цікавий огляд щодо розуміння проституції наводять у своєму навчальному посібнику О. О. Дудоров та М. І. Хавронюк. Так, вони пишуть: «У різні часи законодавство і доктрина різних держав пропонували такі визначення проституції: продаж жінкою своїх сексуальних пещень різним особам; статеві зносини з різними партнерами за винагороду чи обіцянку винагороди; здійснення, згода чи пропозиція здійснити статеві зносини з іншою особою за винагороду; звичне спілкування жінки з різними чоловіками з метою статевого задоволення за винагороду; діяння, спрямоване на вилучення матеріальної вигоди, вчинюване у вигляді промислу шляхом вступу у статеві зв'язки; системний (у вигляді промислу) вступ у статевий зв'язок за винагороду, яка служить основним або істотним додатковим джерелом засобів для обраного способу життя; пропонування жінкою свого тіла для безладного розпутства за плату; професійне задоволення сексуальних потреб клієнтів за плату тощо»².

До 2006 р. систематичне заняття проституцією, тобто надання сексуальних послуг з метою отримання доходу, за КК України визначалося злочином. Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією» від 12 січня 2006 р. № 3316-IV³ скасовано кримінальну відповідальність

¹ Назаренко Д. О. Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам : монографія / Д. О. Назаренко. – Х. : Діа плюс, 2013. – С. 211.

² Дудоров О. О. Кримінальне право : навч. посіб. / О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк ; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Ваіте, 2014. – С. 714.

³ Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією : Закон України від 12 січ. 2006 р. № 3316-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – № 17. – Ст. 147.

за такі дії. Це виявляється закономірним наслідком, оскільки, як справедливо відмічено А. В. Плотніковою, криміналізацію заняття проституцією було здійснено без дотримання вироблених наукою кримінального права теоретичних передумов установа відповідальності за суспільно небезпечні діяння¹. Наразі за заняття проституцією відповідальність передбачається сьогодні лише у ст. 181¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Як бачимо, у репресивному підході відбулося помітне зміщення акцентів у пріоритетності боротьби з випадками розпусти – із проституції, що перестала бути кримінально караною, увага у більшому ступені змістилася на можливі форми організації заняття нею з метою отримання матеріальної вигоди, які і після наведених змін у кримінальному законодавстві не перестали бути злочинами. У спеціальній літературі зазначається, що проституція як фонове для злочинності явище генетично пов'язана з деякими видами злочинів, серед яких, зокрема, створення або утримання місць розпусти і звідництво (ст. 302 КК) та сутенерство або втягнення у заняття проституцією (ст. 303 КК)². Отже, на теперішній час кримінально караними діяннями у сфері секс-бізнесу в Україні визнаються: здійснення незаконної угоди щодо людини або вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини з метою її сексуальної експлуатації чи використання в порнобізнесі (ст. 149); примушування до створення творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру (ст. 301), у тому числі щодо неповнолітніх (ч. 4 ст. 301); створення або утримання місць розпусти (ст. 302); звідництво для розпусти (ст. 302); втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303); примушування до заняття проституцією (ст. 303); сутенерство (ст. 303)³.

Що стосується вектора раціональності у сфері охорони сексуальних взаємин людей, то оцінюючи ступінь розв'язання питання

¹ Плотнікова А. В. Кримінальна відповідальність за організацію заняття проституцією : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. В. Плотнікова ; Нац. акад. прокуратури України. – К., 2010. – С. 9.

² Назаренко Д. О. Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам : монографія / Д. О. Назаренко. – Х. : Діса плюс, 2013. – С. 214.

³ Дудоров О. О. Кримінальне право : навч. посіб. / О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк ; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Ваіте, 2014. – С. 715.

відповідальності, зокрема, за створення або утримання місць розпусти та звідництво, В. В. Кузнецов зазначає, що всі можливі питання кримінальної відповідальності за вищевказані діяння вирішені українським законодавцем достатньо чітко й у повному обсязі¹, при цьому помилково зазначаючи, що в українському законі про кримінальну відповідальність ідеться про організацію чи утримання притонів для проституції². Однак, на наш погляд, висловлене вченим судження щодо оптимальної врегульованості даного питання не відповідає дійсності, оскільки визначений нами вектор раціональності в окремих випадках набуває заздалегідь неправильного напрямку, тим самим викривляючи завдання та напрями боротьби з окремими випадками, що підпадають під поняття розпусти. Іншими словами, у законодавчій площині створюється ситуація порушення принципу економії кримінальної репресії. Наведемо приклад із практики.

На початку травня 2014 р. гр-н А. познайомився через сайт знайомств у мережі Інтернет з раніше невідомою йому гр-кою В. Через деякий час, маючи умисел, направлений на звідництво для розпусти, здійснив пошук хлопця, а саме свого знайомого С., із метою зведення з гр-кою В. та 15 травня 2014 р. організував їх зустріч у банному комплексі м. Харкова, де С. надав інтимні послуги. Згідно із вироком суду гр-н А. своїми умисними діями, що виразилися у звідництві для розпусти, вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 302 КК України³. Під час розслідування кримінальної справи не встановлено факту, що гр-ка В. займалася проституцією, а засуджений А. та його знайомий С. були причетні до організації секс-бізнесу. У вирокі констатовано відсутність будь-якої матеріальної заінтересованості «сторін» цього інциденту. Таким чином, вочевидь, у наведеному випадку може йтися про елементарну побутову розпусту, якою, власне, й пояснюється нерозбірливість людей у статевих відносинах унаслідок відсутності

¹ Кузнецов В. В. Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності в українському вимірі : монографія / В. В. Кузнецов. – К. : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2012. – С. 554.

² Там само. – С. 565.

³ Архів Ленінського районного суду м. Харкова за 2014 р. (Кримінальна справа № 642/6759/14-к).

стійких моральних засад, нерозвиненості культури міжособистісного спілкування, пов'язаного із необачністю щодо вибору сексуальних партнерів, тощо. Але корені цієї проблеми можуть знаходитися вже у площині іншого рівня – у площині вад і недоліків моральних засад суспільства в цілому, стан яких, як відомо, викликає останніми десятиліттями серйозне занепокоєння. Узагалі подібний випадок може бути одиничним випадком у біографії людини. І таких прикладів у судовій практиці, як виявило наше дослідження, чимало. Отже, наведений приклад переконливо свідчить, що у теперішній редакції статтею 302 КК України охоплюються як випадки організації надання сексуальних послуг за гроші, так і випадки, які не пов'язані з такою діяльністю. А це, у свою чергу, свідчить, що вектор так званої раціональності може набувати хибної спрямованості. Як наголошує А. В. Плотнікова, поняття «розпуста» є оцінним, що унеможливує його збереження в сучасному кримінальному праві¹. А звідси і теоретична складова знання, і правова оцінка діянь, що підпадають під поняття «розпуста» (особливо у випадках, коли вони фактично не пов'язані з організацією заняття проституцією), потребує уточнення.

Візьмемо ще один приклад із судової практики. Із кінця вересня 2009 р. по лютий 2010 р. дві гр-ки К. і С., одна з яких уродженка м. Севастополь, а інша – м. Івано-Франківськ, за попередньою змовою і в групі осіб, не маючи постійного джерела доходів, діючи умисно, з метою створення та утримання притону розпусти для отримання матеріальної вигоди орендували квартиру у м. Севастополі. У цій квартирі створили, утримували і забезпечували функціонування притону розпусти. Для цього винні, створивши у приміщенні відповідні умови, надавали в указаній квартирі сексуальні послуги під виглядом «масажу» раніше незнайомим особам за винагороду, підшукуючи клієнтів через оголошення, які періодично давали в місцевих газетах під рубрикою послуги «масаж» із зазначенням номера телефону, за яким зацікавлений клієнт міг замовити послуги сексуального характеру, домовитися про місце, час та

---

¹ Плотнікова А. В. Кримінальна відповідальність за організацію заняття проституцією : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. В. Плотнікова ; Нац. акад. прокуратури України. – К., 2010. – С. 216.

оплату даного роду послуг, зберігаючи при цьому заходи конспірації. Створений К. і С. притон розпусти проіснував до лютого 2010 р., після чого останні з'їхали з орендованої ними квартири для пошуку більш зручного приміщення, яке слугувало б притоном розпусти. Підшукавши нову квартиру, вони орендували останню, забезпечивши в ній знову ж таки необхідні умови для зустрічей із клієнтами і надання послуг сексуального характеру за винагороду до кінця квітня 2010 р. Дії К. і С. кваліфіковані органом досудового слідства та судом за ч. 2 ст. 302 КК України, тобто як дії зі створення та утримання місця розпусти, вчинені з метою наживи¹.

У наведеному прикладі явно йдеться про цілком організовану форму протиправного надання сексуальних послуг, що відбилася, по-перше, в організації заняття проституцією, по-друге, у створенні й утриманні місця розпусти з метою тривалого отримання матеріальної вигоди протиправним шляхом. Як уявляється, ступінь суспільної небезпечності цього і наведеного вище прикладу значно різняться. Отже, під кримінально карані форми розпусти «падають» як дійсно небезпечні її прояви, так і ті нібито небезпечні її прояви, які можуть зумовлюватися елементарним браком часу на налагодження особистого життя в умовах значного темпу сучасного життя, дефіциту часу, відсутності придатних місць для комунікації, зустрічей, у тому числі інтимного характеру, тощо, не говорячи вже про природні гормональні особливості й фізіологічні потреби людського організму. Напевно, соціальна шкідливість такої поведінки ґрунтується на зневажанні та порушенні виключно норм суспільної моралі, якими визначаються засади людського співіснування, формується нетерпимість до певних способів життя. Така поведінка хоча й здатна дезорганізувати соціальні інституції, послаблювати або розривати конструктивні й корисні зв'язки між представниками соціуму, але ж вона не має визначатися саме як протиправна з позиції кримінального закону.

Для повноти кримінологічного аналізу стосовно організації протиправного надання сексуальних послуг слід зупинитися й на

---

¹ Архів Ленінського районного суду м. Севастополя за 2010 р. (Кримінальна справа № 1-689/10).

тому, що являє собою створення та утримання місць розпусти та звідництво як окремі види розпусти, які нерідко виявляються умовою для надання сексуальних послуг за гроші, тобто заняття проституцією.

Місцем розпусти визнається будь-яке приміщення або інше місце, спеціально підготовлене чи пристосоване для постійного або періодичного вчинення розпусних дій (притон розпусти) невизначеним колом осіб або постійними відвідувачами, які змінюють партнерів. Ним можуть бути будинок, квартира, кімната в гуртожитку, номер у готелі, офіс, намет, підсобні приміщення, що використовуються для розпусних дій¹. Водночас зазначається, що таке місце призначене для заняття проституцією². За результатами узагальнення судової практики найчастіше такими місцями стають сауни (лазні), приватні квартири і будинки. До речі, раніше у КК 1960 р. вживався термін «притон розпусти». Хоча у законі й відбулися термінологічні зміни, але зміст, який охоплювався цим терміном, залишився той самий. Отже, обидва терміни можна вживати як синоніми.

Під створенням місць розпусти розуміють, наприклад, завершений пошук приміщення чи іншого місця, відкриття закладу (масажний салон, сауна), під яким маскується місце розпусти, облаштування такого місця, підбір обслуги, забезпечення засобами зв'язку, транспорту³. У свою чергу, утримання місць розпусти передбачає вчинення дій, що забезпечують його використання та функціонування (пошук клієнтів, оплата оренди приміщення, транспортних витрат, інші фінансові розрахунки, придбання й реалізація для клієнтів білизни, напоїв, продуктів тощо)⁴.

Звідництво для розпусти – це своєрідне посередництво, що виражається у сприянні добровільним сексуальним стосункам незна-

---

¹ Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – С. 604.

² Там само.

³ Там само.

⁴ Там само.

йомих осіб між собою, що може полягати у знайомстві або організації зустрічей таких осіб, у пошуку осіб, які погоджуються займатися розпустою¹, у схиланні осіб до розпусти та ін.

Аналіз співвідношення понять «проституція», «звідництво», «створення або (та) утримання місць розпусти» зроблений для встановлення логіко-формальних зв'язків між окремими проявами одного і того самого явища розпусти, що фактично були проігноровані під час установлення законодавцем кримінальної відповідальності за деякі види (форми) розпусти. Отже, ще раз схематично позначимо сутність проблеми розпусти.

Розпушта включає насамперед певні дії у сексуальній сфері людських стосунків. Це розпушта у власному значенні слова. Разом із тим поняттям «розпушта» охоплюються й інші поступки в інших сферах людського буття. Тому нерідко синонімом розпусти у широкому смислі слова є аморалізм, що проявляється саме у буденних поступках (наприклад, хабарництво, жорстокість, брутальність, цинізм, безжалісність, зрадництво та ін.). Не можна заперечувати, що такі дії не є проявами розпусної поведінки людини у певних стосунках з іншими особами, у соціумі в цілому. Що стосується сексуальної сфери, то в ній розпушта пов'язується насамперед із проституцією. Саме остання забезпечує існування різних форм протиправного отримання прибутку за рахунок організації секс-бізнесу, основою якого проституція і виявляється. Однак зараз проституцію «винесено» за межі кримінального закону; вона, повторимося, сьогодні є адміністративним деліктом. Отже, центр уваги щодо оцінки розпусних дій з позиції кримінального закону зміщений саме на організацію секс-бізнесу з боку третіх осіб. Проте разом із цими формами сюди підпадають і деякі види сексуальної девіації, які можна розцінювати як нерозбірливість в інтимних стосунках, сексуальні контакти без глибокої прив'язаності, симпатії тощо, навіть разові випадки надання сексуальних послуг за гроші, що, напевно, не можна розцінювати як заняття проституцією. Тому сьогодні кримінально караними є випадки розпусти, які не

---

¹ Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – С. 378.

досягають відчутного ступеня суспільної небезпечності, щоб поставало питання про криміналізацію цих фактів. У цьому плані більш виваженим уявляється досвід тих країн, які звідництво, створення й утримання місць розпусти пов'язують саме із проституцією. Наприклад, за ст. 241 Кримінального кодексу РФ караними визнаються лише діяння, спрямовані на організацію заняття проституцією іншими особами, а також утримання притонів *для заняття проституцією* або систематичне надання приміщень *для заняття проституцією* (виділено нами. – Т. У.).

На підставі проведеного аналізу явища розпусти та її проявів можна дійти таких **висновків**:

1. Завданням поглибленого кримінологічного аналізу тих чи інших злочинів є, зокрема, виявлення ефективності кримінально-правової охорони відповідної сфери суспільних відносин як одного з дієвих засобів протидії злочинності. З метою визначення ефективності й доцільності кримінально-правової охорони сексуальної сфери життя людини у тому обсязі, в якому ця охорона на теперішній час здійснюється, необхідним є установлення співвідношення між явищем проституції та іншими формами організації надання сексуальних послуг. При цьому в підґрунтя такої оцінки мають покладатися такі критерії (вектори), як «цінність», «нормативність» і «раціональність».

2. За допомогою критерію «цінність» відбиваються канони ставлення суспільства до сексуальної сфери буття людини, що полягають насамперед у панівній моральній оцінці й розумінні соціуму, що є нормою сексуального спілкування, а що є відхиленням від цього. Критерій «нормативність» свідчить про загальний стан правової рефлексії на відхилення сексуального характеру, які законом сьогодні визнаються протиправними діяннями. У свою чергу, такий критерій, як «раціональність», покликаний відбити не стільки існуючий підхід до розв'язання проблеми, скільки надлишковість або недостатність у наявних правових заборонах щодо тих чи інших дій.

3. Хоча основним і найпоширенішим для позначення відхилень поведінки людини у сфері статевих стосунків визнається поняття проституції, однак остання складає лише частину тих дій, які слід

розцінювати як розпусту. Це лише одна із можливих форм розпусти. При цьому межі у визначенні дій людини сексуального характеру саме як розпусних зараз доволі умовні. Тому разом із проституцією поняттям розпусти охоплюються й деякі види сексуальної девіації, які можна розцінювати як нерозбірливість в інтимних стосунках, сексуальні контакти без глибокої прив'язаності, симпатії тощо, навіть разові випадки надання сексуальних послуг за гроші, що, напевно, не можна розцінювати як заняття проституцією.

4. У репресивному підході кримінально-правової політики Української держави відбулося зміщення акцентів у пріоритетності боротьби з випадками розпусти – із проституції, що перестала бути кримінально караною, увага у більшому ступені змістилася на можливі форми організації заняття нею з метою отримання матеріальної вигоди, які і після наведених змін у кримінальному законодавстві не перестали бути злочинами (звідництво, створення й утримання місць розпусти, сутенерство, втягнення у заняття проституцією або примушення до заняття проституцією та ін.). Однак сьогодні кримінально караними залишаються й випадки розпусти, які не досягають відчутного ступеня суспільної небезпечності, що ставить питання про декриміналізацію цих фактів.

В статье с позиции криминологической науки проводится анализ содержания явления проституции и иных форм организации предоставления сексуальных услуг с целью установления соотношения между перечисленными категориями. Делается вывод, что сегодня уголовно наказуемыми являются некоторые случаи разврата, которые не достигают ощутимого уровня общественной опасности, что подымает вопрос о декриминализации этих фактов.

The article from the position of the criminological science conducted a content analysis of the phenomenon of prostitution and other forms of organization providing sexual services for the establishing a balance between the listed categories. It is concluded that in our days criminalize of some cases of debauchery doesn't achieve appreciable level of public danger, which raises the issue of decriminalization of these facts.

*Рекомендовано до опублікування на засіданні сектору дослідження проблем запобігання злочинності НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (протокол № 3 від 4 березня 2015 р.).
Рецензент – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник В. С. Батиргарєва.*